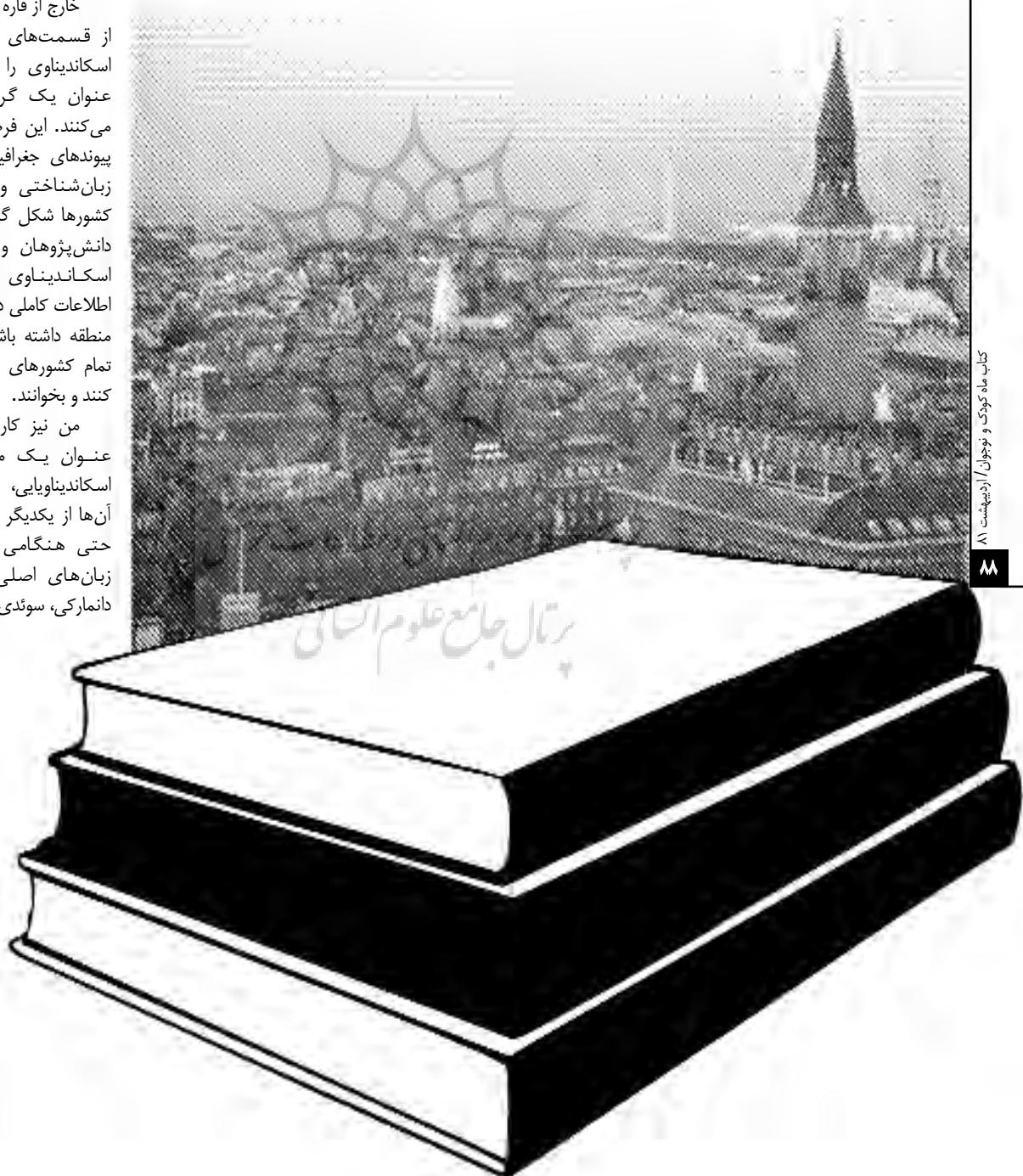

خصوصیات قومی و ملی در ادبیات کودکان کشورهای اسکاندیناویایی

ماریا نیکلازوا
آفرین قنبری تفرشی

خارج از قاره اروپا و حتی در بعضی از قسمت‌های این قاره کشورهای اسکاندیناوی را به صورت کلی، به عنوان یک گروه مشابه محسوب می‌کنند. این فرض، برمبنای روابط و پیوندهای چگانه‌ایی، قومی و تزادی، زبان‌شناختی و فرهنگی بین این کشورها شکل گرفته است. معمولاً از دانش‌پژوهان و متخصصین منطقه اسکاندیناوی انتظار می‌رود که اطلاعات کاملی در مورد کشورهای این منطقه داشته باشند و بتوانند به زبان تمام کشورهای اسکاندیناوی صحبت کنند و بخوانند.

من نیز کار حرفه‌ای خود را به عنوان یک مترجم زبان‌های اسکاندیناویایی، بدون تفکیک کردن آن‌ها از یکدیگر شروع کردم. این کار حتی هنگامی که فقط در حیطه زبان‌های اصلی اسکاندیناوی یعنی دانمارکی، سوئدی و نروژی باشد، بسیار

عرضه بین‌المللی دست نیافته‌اند. که شاید علت آن، شیوه نگارش عجیب و غریب، فلسفه وجودی و تکیک داستان سرایی پیچیده و غیرطبیعی آن‌ها باشد. در سال‌های دهه ۱۹۷۰، بسیاری از رمان‌های نوجوانان سوئدی و مخصوصاً آنهایی که توسط گائل بکف^{۱۱} نوشته شده بود، به اعتراض جامعه بین‌المللی، گام بلندی در ترسیم دلیرانه و صریح مشکلات امروزی، نوجوانان برداشت؛ مشکلاتی مانند سقط جین، حق تکلف نوجوانان، اعتیاد به موادمخدّر، خشونت، بیگانگر و بیزاری و خودکشی. بسیاری از کارشناسان غیرسوئدی در ادبیات کودک، هنوز هم داستان‌های نوجوانان سوئدی را با همین داستان‌های بی‌پروا و جسوانه‌می‌شناستند. این کتاب‌ها در قیاس با ادبیات نوجوانان کشورهای دیگر، هم‌چنان از شهامت خاصی در بیان مشکلات نوجوانان برخوردارند. این درحالی است که ادبیات کودکان و نوجوانان سوئدی، راه درازی را از ادبیات تعلیمی و پیام‌های صریح پیموده تا به امروز رسیده است. امروز بهترین نویسنده‌گان، اولویت را به ظرافت طبع

ادبیات نیز یاد کرد. که ماجراهای اعجاب‌انگیز نیلز^۳ را در سال ۱۹۶۷-۱۹۶۸ به رشته تحریر کشیده است. این کتاب احتمالاً شناخته شده‌ترین کار ادبی به زبان سوئدی در دنیا محسوب می‌شود. بیشتر خوانندگان بین‌المللی، امروزه در مورد آستربرید لیندگرن^۴ سوئدی چیزهایی شنیده‌اند: حتی اگر کتاب او را نخوانده باشند. در بعضی از کشورها به خصوص در اروپای شرقی، او به شدت مورد علاقه مردم است. اگرچه یک بررسی در میان خوانندگان جوان، این مطلب را آشکار کرده که بسیاری از آن‌ها فکر می‌کنند او یک انگلیسی، آلمانی یا هلندی است. تا جانسون^۵ نویسنده پرآوازه کتاب‌های مومین^۶ بهت و پریشانی بسیاری را در میان کسانی که می‌دانستند وی اهل فنلاند است، اما درک نمی‌کردن چرا به زبان سوئدی می‌نویسد، ایجاد کرد. در بسیاری از جاهای دنیا کتاب‌های منحصر به فرد نویسنده‌گانی هستند که تحت عنوان مشترک اسکاندیناویای شناخته می‌شوند؛ بدون این که وجه اشتراک بیشتری در مورد آن‌ها وجود داشته باشد. یک آزمون از بعضی انواع

زبان فنلاندی که ۹۴ درصد از جمعیت فنلاند به آن زبان صحبت می‌کنند، تا زمان گردآوری و انتشار حماسه‌های کاله والا (Kalevala) در سال ۱۸۳۵، از ادبیات مکتوب بسیار ناچیزی برخوردار بود. در عوض، نگارش ادبیات کودکان به زبان سوئدی، در قرن نوزدهم شکوفا شده است. در همین دوره، ادبیات فنلاند، به طور طبیعی تحت تأثیر ادبیات فرانگی زبان سوئدی قرار داشت. اگرچه فنلاند از نظر سیاسی تحت سلطه امپراتوری روسیه بود، از نظر فرهنگی، نزدیکی خود را به سوئد حفظ کرده بود و روش‌فکران نخبه و ممتاز آن، تقريباً به طور انحصاری، به زبان سوئدی صحبت می‌کردند. از طرفی، ادبیات زبان دانمارکی، به سبب نزدیکی و مجاورت فرنگی و دیگر عوامل تأثیرگذار در ادبیات خاص و منحصر به فرد هر کدام از این کشورها صرف نظر کنیم و آن را نادیده بگیریم.

این تفاوت‌ها بسیار عمیق و در

بعضی موارد، کاملاً آشکار است. برای مثال از نظر سیاسی، سوئد، دانمارک و نروژ دارای حکومت سلطنتی هستند، در حالی که حکومت ایسلند و فنلاند جمهوری است. در شرایطی که سوئد و دانمارک، پیشینه باشکوهی به عنوان ملل مستقل دارند، نروژ در سال ۱۹۰۵، فنلاند در ۱۹۱۷ و ایسلند در ۱۹۴۴ استقلال خود را به دست آورده‌اند. همچنین، سوئد تنها کشوری بود که توансست در جریان جنگ جهانی اول، سیاست بی‌طرفانه مشهور خود را حفظ کند و خود را از جنگ برکار نگهداشته. در این مورد اروپا بی‌مانند بود و کشورهای دیگر، درگیر جنگی خانمان‌سوز شدند. تمام این مسائل، به طور طبیعی، در دنیای خیالی و ساختگی کتاب‌های کودکان بازتاب داشت. برای مثال، به عنوان یک مبحث، فقدان جنگ در ادبیات کودکان سوئدی، به جز در داستان‌های تاریخی آن‌ها کاملاً آشکار است. همچنین، موضوع هویت ملی و سوئدی بودن، به ندرت در ادبیات کودکان سوئد مطرح شده، در حالی که این موضوع، اغلب هسته مرکزی ادبیات نروژ و ایسلند را تشکیل می‌دهد. تفاوت‌های دیگری نیز وجود دارد که وقتی ادبیات کودکان در منطقه اسکاندیناوی مورد بحث قرار می‌گیرد، نمی‌تواند نادیده انگاشته شود.

ادبیات کودکان نروژی، از نظر بین‌المللی خیلی شناخته شده نیست. این شاید به سبب چاشنی ملیتی غلیظ آن باشد. ادبیات کودکان نروژ، به عنوان یک ادبیات ملی، بعد از ادبیات دانمارکی و سوئدی پدیدار می‌شود و هدف اصلی آن، حفاظت از ارزش‌های ملی این کشور است

ادبیات کودکان، موقعیت آن‌ها را در ادبیات کشورهای مختلف اسکاندیناویایی مشخص کرد. کتاب‌های مصور سوئدی، بازار فروش جهانی را به تسخیر خود درآورده است که در صدر آن‌ها «پائین به سمت زمین» توماس ویستی^۷، کتابی که در سال‌های اویله دهه ۱۹۷۰، توسط کانیالولد^۸ نوشته شد و کتاب خنده‌دار «فستوس و مرکوری»^۹ که اخیراً توسط سوون نورک ویست^{۱۰} نوشته شده، قرار دارد.

کتاب‌های مصور با زبان بین‌المللی قابل دیدن خود، شانس بیشتری برای کسب شهرت جهانی دارند؛ اگرچه تمام آفرینندگان ممتاز معاصر کتاب‌های مصور سوئدی، به چنین موقفيتی در

کشورهای اسکاندیناویایی به چشم می‌خورد. ادبیات کودکانه نوشته شده به زبان سوئدی در فنلاند، به طور قابل توجهی بی‌روح‌تر و سردر از آن‌چیزی است که در زبان سوئدی وجود دارد. این ادبیات بسیار تشریحی‌تر و متمن‌کر شده‌تر بر ارزش‌های سنتی خانوادگی و ملی است؛ مشخصه‌ای که آرزوی وحدت و بگانگی جمیعت فنلاندی شده‌تر از ارزش‌های سنتی خانوادگی و ملی است؛ منعکس می‌کند. این ادبیات همچنین استطوره‌ای‌تر است؛ زیرا خواستار به وجود آوردن دنیای خاص خود است و این دنیای خاص، به گونه‌ای است که آن را به انزوا می‌کشاند در ادبیات کودکان فنلاندی سوئدی از غم و ناراحتی، انفعال، رهاشدگی و محرومیت کودکان به شکل احساسی و مهیج که در ادبیات کودکان سوئدی، از دهه ۱۹۶۰ تاکنون به وفور یافت می‌شود، هیچ خبری نیست و عملاً رمان نوجوانان که قسمت برگسته‌ای از نشر نوجوانان معاصر سوئدی محسوب می‌شود، برای خوانندگان انجلیسی زبان ممکن است نداند، این است که ترجمه این کتاب، اساساً برای شنوندگان انجلیسی آن تغییر کرده است. به همین دلیل، هر اثر و ردپایی از فلاسفه نروژی و همین‌طور ادبیات و فرهنگ این کشور، در این ترجمه محظوظ شده است. به عبارت دیگر، حجم این رمان در ترجمه انجلیسی، بسیار کمتر از نسخه اصلی نروژی است.

ادبیات کودکان و نوجوانان دانمارکی، حتی از ادبیات کودکان سوئدی نیز خشن‌تر و صریح‌تر است. یک روش جدید این بود که حداقل واقع‌گرایی واقع‌گرایی افراطی با مطالب استعاری و عناصر فراواقع‌گرایانه ترکیب شود. یکی از بهترین مثال‌های این سبک، رمان «بنوت پسر نئون»^{۱۷} است که توسط بنت هالر^{۱۸} نوشته شده و داستان سفر عیسی مسیح، به زمان حال دانمارک و رو به رو شدن او با زندگی در محلات پست و کثیف شهر، نکبت و بدیختی حاد، الکلیسم، استعمال مواد مخدور، فحشا و جنایت را روایت می‌کند. بعد از مطالعه این کتاب، این سوال بیش از همیشه مطرح می‌گردد که «آیا این واقعاً کتاب کودکان است؟»؟

اگر امکان نامگذاری مشترکی برای ادبیات کودکان «اسکاندیناویایی» وجود داشته باشد، این اشتراک تنها در مقایسه ادبیات کودکان اسکاندیناویایی

اختلاف موضوعی و سبکی شایان توجهی در ادبیات کودک و نوجوان

کشورهای اسکاندیناویایی به چشم می‌خورد. ادبیات کودکانه نوشته شده به زبان سوئدی در فنلاند، به طور قابل توجهی بی‌روح‌تر و سردر از آن‌چیزی است که در زبان سوئدی وجود دارد.

خاصی برای شناساندن خودشان در خارج از مرزهای محدودشان نمی‌کنند. گویی تنها برای خوانندگان جوان خود، به صورت کاملاً هوشیارانه و حتی در مواردی مبهم، مشخصات و نشانی‌های موضوعات، ترکیبات و شخصیت‌ها را توضیح می‌دهند.

پرسش در مورد هویت ملی و جلوه‌های مشخص آن در ادبیات کودکان، به یک تحقیق جدی در ادبیات معاصر تبدیل شده، اما تاکنون هیچ روش تحلیلی رضایت‌بخش و یا یک تئوری عمومی در مورد آن ارایه نشده است.

هدف من در میان گذاشتن مشاهدات و دریافت‌های خودم، با دیگران بوده است. اگرچه ممکن است که این نوشتة، بیشتر جمع‌آوری یک سری از حقایق باشد که زمینه بررسی گسترده‌تر را در مورد ادبیات کودکان اسکاندیناویا فراهم می‌کند.

منبع:

Book berd, ۲۰۰...

پی نوشت‌ها:

- 1- Hans Christian Andersen
- 2- Selma Lagerlöf
- 3- Wonderful adventures of Nils
- 4- Astrid Lindgren
- 5- Tove Jansson
- 6- Moomin books
- 7- Thomas and Betsy
- 8- Gunnilla Wolde
- 9- Festus and Mercury
- 10- Sven Nordqvist
- 11- Gunnel Beckman
- 12- Tormod Haugen
- 13- Sophie's World
- 14- Jostein Gaarder
- 15- Peter Christen Asbjørnsen
- 16- Jorgen Moe
- 17- The prophecy of the neonboy
- 18- Bent Haller
- 19- Alf Proysen
- 20- Little Old Mrs. Pepperpot
- 21- Torbjorn Egner
- 22- The singing Town
- 23- Cecil Bodker
- 24- Silas and the Black mare
- 25- Haugen Haller
- 26- Peter Pohl
- 27- Per Nilsson
- 28- Mats Wahlnotably
- 29- Johnny my friend
- 30- Agnes Neumen huizen
- 31- Zeppelin
- 32- Night Birds
- 33- Haugen
- 34- Ulf Stark
- 35- Inger Edelfeldt
- 36- Pippi
- 37- Emil
- 38- Brothers lion heart
- 39- Anne Cath
- 40- Noisy village
- 41- Biskops - Ano

از نوای سیاسی خطرنک و وحشت‌انگیز که زندگی بعد از مرگ را نوید می‌دهد و خوانندگان جوان با جنبه‌های فاسدی از جهان آشنا می‌کند.

کتاب‌های مومنین جیسون نیز به دیگر زبان‌های اسکاندیناویایی ترجمه شده است و در همان حال که مردم فنلاند علاقه بسیاری به آن‌ها نشان دادند بسیاری از خوانندگان سوئدی، این کتاب‌ها را به دلیل ترکیب خاص‌شان و نیز چون در شناختن شخصیت‌های عجیب و غریب «دره وزلپین^{۳۱}» هوگان کرد، یک منتقد امریکایی که بیشتر حالت شکاک دینی داشت، اظهار کرد رویکرد اصلی «شب پرنده‌گان»^{۳۲} هوگان^{۳۳} و زیلین تتمیل به درونگرایی است که ظاهراً برای خوانندگان جوان آمریکایی بسیار طاقت‌فرasاست. هرچند ادبیات کودکان کشورهای اسکاندیناوی، در تسخیر کتابخانه‌های آمریکا چندان موفق نبود، توسط آلمانی‌ها و هلندی‌ها چنان تحسینی از آن شد که جوازی سیاری برای نویسنده‌گانی چون هوگان، پل، وال، اولف استارک، اینگر ادلفلدت^{۳۴} به همراه آورد. ادبیات کودکان معاصر اسکاندیناوی، در زبان نیز به شدت مورد علاقه عموم مردم قرار گرفت. در حالی که پذیرش این سک در آلمان بیشتر بر مبنای شbahات‌هایی متنی، سیکی و موضوعی و زمینه‌هایی مشترک اجتماعی بین دو کشور بود، برای خوانندگان زبانی، رمان‌های کودکان اسکاندیناویایی، جذابیت‌هایی کاملاً تازه و خود ویژه داشت. اگر افسانه‌های کودکانه سوئدی، به دیگر زبان‌های اسکاندیناویایی ترجمه می‌شود، از جمله به زبان جایز فارو، به نظر مرسد که سوئد بیشترین بی‌میانی را برای پذیرفتن آثار نویسنده‌گان کودک، از همسایه‌هایش دارد. مشکل بتوان گفت که آیا این حال، نشانه تحقیر برادر بزرگتر نسبت به برادران کوچک‌تر است و یا این که باور ندارد همسایگان چیزی برای ارایه به فروشگاه‌های کتاب‌کودکان سوئدی داشته باشند و یا اگر هم دارند، شناس آن‌ها در این زمینه بسیار ضعیف است؟ یکی از کنفرانس‌های اخیر نویسنده‌گان کودکان اسکاندیناویایی که در بیسکوپس آرتو^{۴۱} خارج از استکهلم، در ماه دوئن ۱۹۹۹ برگزار شد، یکبار دیگر این نادیده‌انگاری دوطرفه را تصدیق کرد. به نحوی که فرهنگ اقلیت‌ها، به طور کلی برای بسیاری از شنوندگان اسکاندیناویایی ناشناخته است و حاملین این فرهنگ‌ها نیز تلاش

متزوالنو تابلی^{۴۲} بیشتر نوآوران و بدعت‌گزاران در قصه‌های کودکان اسکاندیناویایی مرد هستند منتقدان را مجبور کرد که بسیاری از مقاومیت ادبیات را بار دیگر برای خوانندگان جوان تعريف بکنند. در جامعه بین‌المللی، این روش همانقدر که با تحسین مواجه شد، خشم بعضی را نیز برانگیخت. وقتی منتقد استرالیایی، اگنس نیوون هویزن،^{۴۳} ستایش زیادی از داستان «دوست من جانی»^{۴۹} پل وزلپین^{۳۱} هوگان کرد، یک منتقد

آمریکایی که بیشتر حالت شکاک دینی داشت، اظهار کرد رویکرد اصلی «شب پرنده‌گان»^{۳۲} هوگان^{۳۳} و زیلین «تمیل به درونگرایی» است که ظاهراً برای خوانندگان جوان آمریکایی بسیار طاقت‌فراس است. هرچند ادبیات کودکان کشورهای اسکاندیناوی، در تسخیر کتابخانه‌های آمریکا چندان موفق نبود، شهرت جهانی دارد، یا توریسم شهر آوازه‌خوان^{۴۲} را نوشت و ایگر^{۴۱} که «شهر آوازه‌خوان» را نوشت و نوشته است. در دانمارک یکی دیگر از برندگان اسکاندیناویایی مدار اندرسن، سسیل بودکر^{۴۳} است که یک دنیا تاریخی خیالی را در مجموعه‌ای دوازده جلدی خلق کرد که با کتاب «سیلاس و جادوی سیاه»^{۴۴} شروع می‌شود؛ کاری که در ادبیات کودکان، به عنوان یک شعر حماسی، غیرمعمول به نظر می‌رسد.

وقتی رئالیسم اسکاندیناویایی، بالدبیات کودکان رئالیستی در ایالات متحده مقایسه می‌شود، هر دو جزو رانه و اجتماعی به نظر می‌آیند. از دهه ۱۹۵۰ نویسنده‌گان کودکان اسکاندیناویایی موضوعات سنتی ثابتی را کشف کرده‌اند که الگوی نامناسبی برای ادبیات کودکان به حساب می‌آید. هنگامی که ادبیات نوجوانان، در نیمه دوم دهه ۱۹۹۰ موضوع‌هایی مانند زنای با محارم را مطرح کرد. به نظر می‌رسید که آخرین مسائل ممنوعه نیز منسخ شده است.

در همین زمان، نویسنده‌گان اسکاندیناویایی، به طور گسترده‌ای تکنیک داستان‌سرایی موسوم به پست‌مدون را پذیرفتند که شیوه‌ای با راوی‌های چندگانه و یا نامعلوم و الگوهای زمانی پیچیده است. از آن‌جا که این روش در کشورهای دیگر نیز آشکار شد، نوشتار تجربی هوگن^{۴۵} و پیتریل^{۴۶}، پرنسیلسون^{۴۷} و